

נשק כימי בידי החות'ים? ישראל צריכה להיערך לאפשרות

written by אלי קלוטשטיין | 10.09.2025

ארבעה כטב"מים יצאו מתימן ביום ראשון בצהריים, ועשו את דרכם לעבר ישראל. שלושה יורטו בידי צה"ל, והרביעי התרסק על אולם הנוסעים של שדה התעופה רמון² והפנה שוב את תשומת הלב לסכנה שנשקפת לישראל ואזרחיה מהזירה התימנית. סיכול צמרת הממשלה החות'ית נענה עד לאותו רגע באפס הצלחות של ארגון המורדים השיעי מתימן, אך הפגיעה בנמל התעופה שינתה באחת את התמונה, אף שרק הביאה לפציעתם הקלה של חמישה ישראלים.

החות'ים, ודאי אחרי הפגיעה בצמרת הממשל שלהם, מעוניינים למצוא את הקלף שישנה את המשוואה במלחמה שלהם בישראל. עד היום הם היו בעיקר מטרד, קטלני ולא נעים לעיתים, אך לא משהו שמאתגר באופן בסיסי ויסודי את מערכת הביטחון הישראלית. הדעות חלוקות אם ישראל צריכה להתייחס לזירה הזאת במלוא הרצינות, או שעליה להגיב על המתקפות ממנה מדי פעם, להבהיר את הנקודה שאסור להתגרות בצה"ל, ולשמור את מרבית המשאבים להתמודדות מול אויבים דחופים יותר. בסופו של יום השמיכה הביטחונית קצרה, כוח האדם והכספים מוגבלים, ואי אפשר לנצח בכל קרב.

אלא שכעת מעוניינים הסייענים של איראן בתימן להפוך לאיום אסטרטגי יותר על מדינת ישראל. לפי דיווח שפורסם בסוף השבוע בתקשורת, ייתכן שהם עובדים על כך במלוא המרץ. מועמר אריאני, שר התקשורת בתימן, המייצג את הממשלה המקובלת על ידי הקהילה הבינלאומית, הכריז בריאיון לעיתון האמירתי "דה נשיונל" שהמורדים השיעים בארצו החלו לעמול על פיתוח של נשק כימי.

לדברי אריאני, החות'ים עובדים תחת פיקוח ישיר של משמרות המהפכה האיראניים, שמבריחים למדינה את המרכיבים הדרושים לפיתוח הנשק הכימי. הוא ציין כי מטרתה של טהרן היא להפוך את ארצו לזירת ניסויים לבניית כלי נשק להשמדה המונית, כולל נשקים ביולוגיים, והוסיף כי המידע מבוסס על מודיעין שמגיע מכמה מקורות. השר קבע עוד שהחות'ים הקימו מפעל ייחודי לצורך היוזמה הזאת, שבו כבר החלו להרכיב את הפצצות הכימיות על גבי כטב"מים וטילים. העיתון, אגב, שוחח עם עוד שני מקורות תימניים שאישרו כי דו"ח מודיעיני בנושא אכן נמסר לנשיא המדינה.

זמן קצר לאחר פרסום הריאיון הודיעה הממשלה התימנית, שמקום מושבה בעדן, כי חיסלה מעבדה לייצור סמים במזרח המדינה. השר אריאני הוסיף שמפעילי המעבדה קשורים לחות'ים, ושמדובר בניסיון להפוך את תימן למרכז חדש להפצת סמים קשים כגון קפטגון לאחר נפילת המשטר של אסד בסוריה. החות'ים, מצידם, הכחישו את כל הטענות לייצור נשק כימי, ואמרו כי

מדובר במזימה תקשורתית משותפת לישראל ולממשלה התימנית, וכי אריאני עצמו משמש "דובר של הצבא הישראלי".

קשה להעריך אם הטענה של השר התימני על פיתוח נשק כימי מעוגנת במציאות, אך קדמו לה ידיעות שונות לכך תוקף. כך למשל, באוגוסט הודיעה מיליצית "ההתנגדות התימנית הלאומית", אחד הכוחות המקומיים שלוחמים בחות'ים, כי תפסה 750 טונות של אמצעי לחימה שהבריחה איראן לכיוון המדינה. המשלוח המוברח כלל, לפי הדיווח, גם אמצעי לחימה כימיים. מחקירה של אנשי הצוות על הספינה עלה כי הם הטעינו עליה מכולות מקוררות, שבהן אוחסנו חומרים כימיים רגישים המשמשים להכנת חומרי נפץ וטילים, ובנוסף נשמרו בהן גם מרכיבים לייצור נשק כימי.

ככלל, למרות המאמץ הישראלי, במשך חודשים ארוכים נמשכים מאמצי ההברחה האיראניים לתימן, בניסיון לשמור על היכולות של החות'ים להזיק לישראל ולבסס את כוחם מול גורמים מקומיים. כך, אף שנתפס משלוח אחד כזה המכיל חומרים כימיים, קרוב לוודאי שישנם עוד משלוחים אחרים שלא נמצאו, הגיעו ליעדם, ומשמשים את החות'ים לצורך המלחמה בישראל.

החות'ים משתמשים בטקטיקות מגוונות של הברחות כדי להתעצם, ובין היתר מסתייעים בכלי שיט זעירים שעוברים את מפרץ עדן, ואינם בהכרח עוגנים בנמלים רשמיים שהופצו על ידי ישראל. בנוסף החות'ים מנצלים נתיבי הברחה יבשתיים להברחת נשק, בעיקר מגבול עומאן. כמה הברחות מהסוג הזה נתפסו על ידי כוחות תימניים, אך לא ברור כמה אחרות הצליחו לחמוק מהם. בעבר, לפחות, פעל גם ערוץ אווירי שניתן היה לנצל לצורך הברחה, באמצעות קו טיסות ישיר בין עמאן לצנעא.

היה והחות'ים החלו לפתח כלי נשק כימיים, האם זו סכנה ממשית? ניסיון העבר מלמד שכן. הרוסים, לפי הדיווחים, השתמשו בסוגים שונים של נשק כימי במלחמה באוקראינה, הרודן הסורי בשאר אלאסד רצח את בני עמו באמצעות גז רעיל, וגם השימוש בנשקים כאלה במלחמת עיראק-איראן הוכיח את יעילותו הנוראית. אלה כלי נשק שקטלניותם גבוהה, הם דורשים התמגנות מיוחדת² ובעיקר הם יוצרים פאניקה ציבורית רחבת-היקף, שלעיתים עולה בהרבה על הנזק הפוטנציאלי של אמצעי הלחימה עצמו.

גז עצבים מדשן אורגני

עד כה מימשו החות'ים במשך כמעט השנתיים שחלפו מאז תחילת המלחמה רק 6-7 מתקפות מוצלחות נגד ישראל³ פגיעות כטב"מים בגן משחקים, שני בתי ספר, בתי מגורים והשבוע בשדה התעופה רמון. במתקפות אלה נהרג אזרח ישראלי אחד, יבגני פרדר. טיל חות'י בודד הצליח לחדור את ההגנות הישראליות, ונפל בסמוך לשדה התעופה בן-גוריון.

אך נשק כימי, כאמור, הוא כבר סיפור אחר לחלוטין. גם אם המורדים השיעים יפתחו אמצעי לחימה כזה, לא ברור אם יעזו להשתמש בו⁴ שכן מדובר במובנים רבים ב"קו אדום" של המערב,

שבעבר איים להגיב בחומרה על מתקפות מעין אלה. אפילו איראן, שככל הנראה מחזיקה כלי נשק מסוג זה, לא השתמשה בהם עד היום מול ישראל.

זו גם דעתו של סא"ל במיל"ד"ר אבי ביצור, ראש המגמה ללימודי ביטחון והגנת העורף במכללת בית-ברל, שבצה"ל שימש כראש ענף ביצורים בחיל ההנדסה, סגן מפקד חטיבת הצנחנים ומפקד בית הספר לאב"כ. "איראן נמנעת עד כה במודע מלהשתמש בחומרים כאלה, כי היא סוחבת את צלקות השימוש של פגיעות חומרים כימיים נגדה במלחמת עיראק-איראן, והיא מבינה את המשמעות של זה", מסביר ד"ר ביצור למקור ראשון, "הסיבה השנייה היא שפעולה כזו תנדה אותה בכל מדינות העולם. מבחינה טכנית, אין בעיה להכין נשק כזה במעבדות, גם בתימן. אפשר להשתמש בדשן אורגני להרכבת חומר לוחמה כימי מסוג גז עצבים, וכך למשל עשתה כת האמת הצרופה ביפן".

מצד שני, ה"קו האדום" שהציב המערב בעבר לשימוש בנשק כימי התברר לא מעט פעמים כנמר של נייר. כך למשל, למרות איומיו של נשיא ארה"ב ברק אובמה להגיב על שימוש בנשק מסוג זה במלחמת האזרחים בסוריה, תגובתו הייתה רפה מאוד, ולא הותירה רושם של ממש. כמו כן, גם אם איראן עצמה לא תרצה להשתמש בנשק כזה, אין משמעות הדבר שהיא לא תשלח את הפרוקסי שלה בתימן לעשות את זה בשמה ^[2] הרי גם ככה קמה נגד החות'ים קואליציה בינלאומית, האמריקנים הפציצו אותם, הם מצויים במצב של מלחמה עם ישראל ומרבית ממשלתם חוסלה. אין לחות'ים כבר הרבה להפסיד, והתסריט הכי חמור שיכול להתממש נגדם הוא התארגנות בסגנון הלחימה בדאעש בעשור שעבר בעיראק ובסוריה, במקרה שבאמת העולם יוטרד מהמראות בתימן. אך קשה להניח שקואליציה כזו תקום בקלות, בוודאי בתקופה שבה מדינות המערב עסוקות בהתעצמות הסינית, המלחמה באוקראינה ועוד.

ישראל, מבחינתה, לא צריכה לקחת סיכונים. אחרי 7 אוקטובר וההפתעה של חמאס במתקפת הבזק על יישובי הדרום, אסור לנו לשלול שום אפשרות מראש, חובה עלינו להפוך כל אבן ולבחון כל חשד לפני שנבטל את החששות מהסוג הזה. בנוסף, אפשר גם להסתכל על המקרה החות'י כנגזרת של סוגיית הגרעין האיראני: טהרן טוענת ^[2] ויש בעולם לא מעטים שמקבלים את דבריה ^[2] שלעולם לא תשתמש בנשק גרעיני. ובכל זאת, ישראל הציבה את ההתחמשות של הרפובליקה האסלאמית בכלי נשק להשמדה המונית כקו אדום בוהק. ההחלטה הזאת נעשתה מתוך מודעות מפוכחת לכך שאסור לנו שוב להגיע למצב שבו נהיה תלויים בחסדים של אחרים לצורך ביטחוננו, ואי אפשר לסמוך על המזל או להאמין שלא נותקף. מבחינת ישראל, לפיכך, חובה לקחת ברצינות את הטענה בדבר פיתוח הנשק הכימי.

ד"ר יוסי מנשרוף, עמיתי במכון משגב המתמחה בחקר איראן והזירה החות'ית, רואה בפרשה הזאת גם כמשל לכל הניסיון האיראני לשקם את "טבעת האש" מסביב לישראל: "אין הוכחה חד-משמעית בנושא הנשק הכימי, וצריך לבחון אותה לעומק", אומר ד"ר מנשרוף, "אבל הטענות שהעלתה עד כה הממשלה הלגיטימית של תימן נגד החות'ים וקשריהם לאיראן כבר התבררו כאמת לפחות בחלק מהמקרים. בכל אופן, ההאשמה החמורה הזו מוכיחה את עיקרון הזמן,

שלפיו ככל שחולפים החודשים חומרת האיום מצד החות'ים גוברת לאור התמיכה המקיפה שהם מקבלים מכוח קודס. מכאן מתחדד הצורך לרסן את השלוחה התימנית של איראן".

במקביל, ממילא החות'ים ינסו בוודאי להפתיע את ישראל מכיוונים אחרים, כפי שגם הבטיחו לעשות בשבועיים האחרונים לאחר חיסול ממשלתם. יש להם מגוון אמצעים המוכרים להם מניסיון העבר, שבהחלט יכולים להדאיג אותנו: חיתוך כבלים תת-ימיים, שישבשו את אמצעי התקשורת האזוריים; שדרוג יכולות הטילאות החות'יות, כמו למשל השימוש בראש נפץ מתפצל שנראה בישראל כבר פעמיים; ניסיונות פגיעה מחודשים בכלי שיט באזור תימן, בדומה לשני שיגורי טילים על ספינות בשבועיים האחרונים, שאף אירעו בטוחים רחוקים מהחוף; ואפילו הכנות לפלישה יבשתית לישראל, משהו שכבר עלה רצון לפניהם כמה פעמים, ומנהיגי החות'ים הצהירו עליו בגלוי.

מכל האיומים הללו, ניתוק הכבלים אולי גורם להשפעה הניכרת ביותר. יש לו פוטנציאל לפגיעה בתעבורת האינטרנט העולמית, והוא קשה לאיתור ולהגנה. גם אם החות'ים לא היו אחראים לפגיעה בכבלים באזור השבוע, והם ניזוקו בשל תנועת אוניות באזור, התיקונים של כבלים במקומות סמוכים לאזורי פעילותם הופכים הרבה יותר מסובכים. באופן דומה, כאשר אירעו ניתוקים של כבלי תקשורת באזור טיוואן, חברות המתמחות בתחום סירבו להגיע לתקן אותם בלי ערובה סינית לביטחונם של אנשי הצוות והציוד.

מודיעין לסיכול

כיצד צריכה להתכונן ישראל לאפשרות של נשק כימי בידי החות'ים, ומה הדרך להתגונן מפניו? עוד לפני כן, חשוב לברר גם אם יש לחות'ים יכולת לשגר את הנשקים הללו על גבי טילים וכטב"מים לעבר ישראל. ד"ר ביצור סבור שבהחלט זו אפשרות מעשית. "טכנית זה אפשרי, וזה גם יוכל לצלוח את כל הדרך הארוכה לישראל בכל הקשור לעמידות בפני מידות החום והקור", הוא מסביר, "ניתן לשים כמות קטנה של נשק כזה על כטב"מים. כלי הטיס הללו יכולים לשאת כל דבר, מחומר נפץ במשקלים גדולים, ועד דברים קטנים יותר. החות'ים מחפשים משהו שישנה את כללי המשחק, וזה יכול להיות חומרים כימיים ² גזי עצבים מסוג טאבון, סומן או סרין, או אפילו גז כוויות מסוג חרדל, כמו אלה שהם עצמם ספגו בהתקפות מצריות בשנות ה-60".

מבחינת התגוננות, מוסיף ד"ר ביצור, לא ניתן לסמוך רק על האפשרות שצה"ל יצליח ליירט את הטיילים או הכטב"מים שיישאו את הנשק הכימי. הרי אין 100 אחוזי הצלחה ביירוט, ובכל מקרה גם פגיעה מוצלחת באמצעי הנשיאה של הנשק לא מבטיחה את ההתגוננות מולו. "החומרים האלה מתחלקים לכאלה שהם נדיפים וכאלה שהם עמידים", מציין ד"ר ביצור, "במקרה של החומרים הנדיפים, אם יירטת טיל או כטב"מ שנושאים חומר כזה, הוא ייהפך לגז שייעלם במהירות, ולכן ביירוט בגובה לא ייגרם נזק. זה המצב של גזי עצבים רבים, מלבד גז VX, שמתאפיין בחומר עמיד. החות'ים יכולים לנסות לייצר גז מסוג כזה במעבדות שלהם. באזור שלנו היו בעבר שאריות של גז זה במאגרים הסוריים, אשר אולי עברו בהמשך לשליטת גורמים

ייתכן שניתן להתחיל לצייד את האוכלוסייה באמצעי התגוננות, כפי שהיה במלחמת המפרץ הראשונה, אך מבצע כזה עולה כסף רב, דורש משאבים וכלל לא בטוח שבכל מקרה הוא יעבוד. "לא ניכנס למצב שנמגן אוכלוסייה שלמה במסכות גז, ולא נפעיל מערכות סינון בממ"דים", סבור ד"ר ביצור. לדבריו, דרך הפעולה הנכונה בשלב הזה היא קודם כול ברמת התכנון. "המידע על ההתחמשות של החות'ים בנשק כימי מגיע מהמשלה התימנית שלוחמת מולם, ולכן צריך לקחת את זה בעירבון מוגבל. חשדהו, כבדהו, אך בכל זאת תתכונן. במחשבה הישראלית על מתאר האיומים, נכון לרגע זה הנשק הכימי אינו נמצא", הוא אומר, "אך לדעתי צריך להתחיל לחשוב אם יש מקום להחזיר את האיום הכימי למתאר הסכנות. עוד לא מאוחר לכך. לאו דווקא מדובר רק על החות'ים, אלא גם על גורמי איום אחרים. צריך לחשוב גם איך להתגונן מפני איום כזה ברמה העקרונית".

עוד לפני כן, אחד הנושאים שצריכים להגביר את המאמץ בהם הוא המודיעין. באחרונה פורסם כי צה"ל מגביר מהלך בכל הקשור לאיתור והכשרה של חיילים ביחידות האיסוף אל מול הזירה התימנית, ואחד היעדים שצריך להגדיר שם כאשר תפותח היכולת לפוטנציאל מלא הוא מציאה אפשרית של "ידיעת זהב" המעידה על קיומו של מאמץ לפיתוח נשקים להשמדה המונית. השלב השני יהיה מציאת מודיעין לסיכול ² כלומר, מידע על אתרי הייצור והניסוי, שיסייע להוביל להשמדתם. "צריך לנסות להבין אם מעבדות כאלה נמצאות בצנעא או במקומות דומים, ובפרט אם הן פועלות בתחום העשייה של נשק כימי", מסכים ד"ר ביצור.

במקביל, ישראל צריכה להמשיך לפעול לסיכול ההברחות מאיראן לחות'ים, שמעצימות את כוחם באופן כללי, ויכולות לאפשר להם להתחמש בנשקים כאלה בפרט. כך, צה"ל מוכרח לוודא שנמלי התעופה והים לא ישמשו לצורך הכנסת סחורות מטהרן, ולעקוב אחר גורמים מברחים כדי לפגוע בהם עוד לפני שיגיעו ליעדם.

כמו כן, מומלץ להמשיך במדיניות החיסולים והתקיפות על אישים חות'ים בכירים, ובדומה למכת הפתיחה במבצע באיראן להתמקד גם באנשי מדע וייצור שתחום עיסוקם יוכל לסייע להם להתמחות בפיתוח נשקים כאלה. מוקדי ידע כאלה הם פעמים רבות צווארי בקבוק חשוב בתהליך הייצור, לצד המיכון הייחודי ³ שגם בו כאמור ניתן לפגוע.

הנושא של פיתוח כלי נשק להשמדה המונית צריך גם להיות בסדר היום של השיח הישראלי עם בנות הברית שלנו בעולם, וארה"ב בראשן. עלינו לשתף מודיעין עם גופי הביון המקבילים שלנו בעולם, לקבל מהם מידע, ולהסתייע בהם בסיכול המאמצים להתחמשות ובמלחמה בהברחות אל תוך תימן.

לבסוף, צריך גם להתכונן לתסריט הרע של פגיעת נשק כימי מצד החות'ים בישראל. נידרש אז להראות לעולם במהירות כי מדובר בשימוש בנשק להשמדה המונית, ולפעול לגייס את ארצות המערב למאבק נחוש ובלתי מתפשר במורדים התימנים, שיסייע להסיר אותו סופית מעל סדר

היום. "עד כה לא עשו החות'ים שימוש בנשק כזה, הם לא חצו קו אדום כזה", מסביר ד"ר ביצור, "אם יתברר שחומר כזה פגע בנו, תהיה לו חתימה באזור הפגיעה, שתעיד באמצעות הנזק לקורבנות כי היה שימוש בנשק כימי ☒ ואז החות'ים יימצאו במצב שבו הפרו כל סייג וכל איסור עולמי".

פורסם במקור ראשון, בתאריך 10 בספטמבר, 2025.